

עבודה זרה סג

עניין: רוצה בקיומו למעוטי תיפלה

ליקוטי מוהר"ם

(ח) בשלח דבר אל בני ישראל וישוּבו וכו' לפני צעל לפון פירש"י הוא היתה נשאת כדי להטעותן ואמר פרעה נבזכים הם בארץ וחזקתי את לב פרעה ורדף אחריהם ואכבדה בפרעה וידעו כי אני ה' צמ"א וישוּבו לפני צעל לפון כאן נחקקים ואחרי כן ילאו ברכוש גדול שכל כסף שכונס יוסף היה גנוז בצעל לפון ולקחו ישראל הכסף ונקדים גמרא צעל"ם דף סג ע"ב יחיד רב נחמן וקא איצעי להו שכרו לשבור ביין נסך מהו מי אמרין דרי"ה צקיימי אסור או דילמא כל למעוטי תיפלה שפיר דמי אמר רב נחמן ישבור ותצא עליו ברכה:

פירש"י כיון דישראל רוצה בקיומו של תצוה שלא ישבר עכשיו מחליה עד שישברם הוא ויקבל שכרו עכ"ל אי"ב לפי זה בני ישראל ששבו לפני צעל לפון כדי להטעותן לפרעה שיעשה וישבור שיש בו ממש לרדוף אחר בני ישראל והמה יקבלו שכר על זה כל הכסף שהיה יוסף כינס לשם אי"ב שהיו רוצים בקיומו שלא ישבר גמרא קודם רדיפת פרעה אחריהם ולא יקבלו הכסף, ואי"ב אם ת"ל רוצה בקיומו אסור אז גם להם אסור הכסף אך לדעת רב נחמן דסבר כל למעט תיפלה תצא עליו ברכה מותר לקבל הכסף וז"ש וישוּבו לפני צעל לפון וחזקתי את לב פרעה ורדף אחריהם אך אם ת"ל והא רוצים בקיומיה של עכו"ם, עז"א ואכבדה בפרעה וידעו כי אני ה' אי"ב ע"י שישוּבו הנה יומעט התיפלה שידעו כי אני ה' ע"כ מותר להן וק"ל.

חתם סופר - וירא

יוקח נא מעט מים, רז"ל אמרו שנענש על זה שלא לקח בעלמו ע"י צ"מ פ"ו ע"ב, וי"ל צמח טעם אלא"ה הלא ה' רצו מאד ביותר צמח"ה הכנסת אורחים, וי"ל דצמח"ה ע"ז ר"פ השוכר [ס"ג:] מסתפק צמ"ה השוכר את הפועל לשבור תצוה של וי"י אי שכרו אסור משום דרו"ה בקיומו של וי"י או למעוטי תיפלה שפיר דמי, וקיי"ל תצוה עליו ברכה, והנה בזה טעם אלא"ה תצוה כי חפץ לבו בנדיבות מאד כמ"ס הרמב"ן ז"ל אי"ב רוצה בקיומו דאצק שצרגליו עד שירחץ על ידו שיבי הוא זוכה צמח"ה, אך זה ה' רוצה בקיומו של ע"ז דכעריים נדמו לו ולא הוה ס"ל דלמעוטי תיפלה שפיר דמי ואסור לו, לכן יוקח ע"י שליח ואין שליח לדבר עבירה ופטור המשלח ומי"מ השליח נמי לא חייב שכרי חין שליח רוצה בקיומו שאינו רוצה בנדיבות ההוא, וגם אינו כפועל אשר צא בשכרו על השכירה של וי"י, אבל זה השליח הוא כאנשי בית אצרה"ם אם יעשה דבר זה או לא, עיין סברה זו בסי' אר"ת צמ"מ סי' ל"ב גבי יואב שהי שליחו של דוד ולא שכרו להרוג אורי ע"ש, נמצא כי חין און אשר חטא לא להשליח וגם לא לאלא"ה, ומי"מ בנדיבות על שמו יקרא דחמרא למרא וגם טיבותא, וסי' זו ממש כי רש"י בתשובה על המלה בריצית ע"י שליח הוצא צמ"ע י"ד סי' ק"ם סי"י צמח"ה, ולכן שלא שליח, אמנם לדינא טעם בזה דלמעוטי תיפלה ש"ד. וי"ל דבטעות זה טעם גם לוע שהיה תלמידו וגם הוא חפץ מאד בנדיבות כמבואר בקרא ועי' רמב"ן [י"ט ג'] ומדוע לא הביא מים לרחוץ רגלי האנשים, אלא הוא הדבר אשר דברנו כי מבואר צמ"ר פ' נח [פלי"ד י"ט], ועי' שו"ת ח"ס חא"מ סי' פ"ד ד"ה אך וכו' הוצא צמח"ה סי' ה"ל דצ"י יש שליח לד"ע ואי"ב אלא להביא להם מים כלל אפי' ע"י שליח, אך אצרה"ם ילא מכלל צן נח, והיינו אחר המילה ולא אחרים [עי' רמב"ן ויקרא כ"ד י'], לכן לא הביא מים, ואי"ש מאחז"ל צמ"מ שם אמרו לו וכו' צעריים חשדתו כבר ילא ממך ישמעאל ונדחק מהרש"א ח"א צמח ראו שחשדום צעריים והא"ש מושלח שליח להביא מים ולא הביא בעלמו. ובה יוצן מה שיש לדקדק למה נקרא הצאר